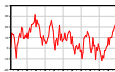

Бизнес цикли. Ролята на икономическата политика

Калоян Ганев

Софийски университет "Св. Климент Охридски"

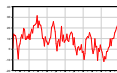
10 ноември 2015 г.

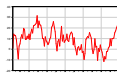
Съдържание на презентацията

- 1 Какво е бизнес цикълът?
- 2 Важност на проблема
- 3 Основна задача на икономическата политика
- 4 Някои факти и изводи за България от последните две десетилетия

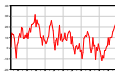
Какво е бизнес цикълът?

- Усещането е, че отговорът е лесен и общоизвестен и няма икономист, който да не го знае

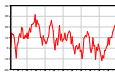
Какво е бизнес цикълът?

- Усещането е, че отговорът е лесен и общоизвестен и няма икономист, който да не го знае
- Практически, поради казаното, презентацията би могла да приключи на това място

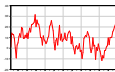
Какво е бизнес цикълът?

- Усещането е, че отговорът е лесен и общоизвестен и няма икономист, който да не го знае
- Практически, поради казаното, презентацията би могла да приключи на това място
- Всеки икономист има свой отговор и свое разбиране – оттам не е изненада, че теориите за бизнес цикъла са много

Какво е бизнес цикълът?

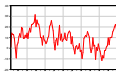
- Усещането е, че отговорът е лесен и общоизвестен и няма икономист, който да не го знае
- Практически, поради казаното, презентацията би могла да приключи на това място
- Всеки икономист има свой отговор и свое разбиране – оттам не е изненада, че теориите за бизнес цикъла са много
- Кратките уточнения, които следват, са опорна точка (по Архимед), така че да говорим на един и същ език, макар и с различни диалекти

Какво е бизнес цикълът? (2)

- Дефиниция на Бърнс и Мичъл:

“...колебания, присъщи на съвкупната икономическа дейност на нациите [...]: цикълът се състои от нараствания, които се проявяват приблизително по едно и също време в много икономически дейности, последвани по подобен начин от общи рецесии, спадове и оживления, които преливат във фазата на експанзия на следващия цикъл...” (Burns and Mitchell, 1946, p. 3)

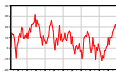

Какво е бизнес цикълът? (2)

- Дефиниция на Бърнс и Мичъл:

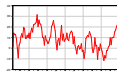
“...колебания, присъщи на съвкупната икономическа дейност на нациите [...]: цикълът се състои от нараствания, които се проявяват приблизително по едно и също време в много икономически дейности, последвани по подобен начин от общи рецесии, спадове и оживления, които преливат във фазата на експанзия на следващия цикъл...” (Burns and Mitchell, 1946, p. 3)

- Дефиницията (по-точно извадката от нея) казва доста и в същото време твърде малко

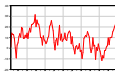
Какво е бизнес цикълът? (3)

- Криза $\leftrightarrow$ бизнес цикъл: цикълът е характеристика на икономиките след Индустриалната революция

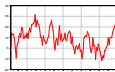
Какво е бизнес цикълът? (3)

- Криза ↔ бизнес цикъл: цикълът е характеристика на икономиките след Индустриалната революция
- Може да се каже, че той е в голяма степен следствие от капиталистическия начин на производство (бизнес цикли при социализма?)

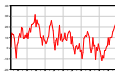
Какво е бизнес цикълът? (3)

- Криза $\leftrightarrow$ бизнес цикъл: цикълът е характеристика на икономиките след Индустриалната революция
- Може да се каже, че той е в голяма степен следствие от капиталистическия начин на производство (бизнес цикли при социализма?)
- Нарастванията и спадовете се редуват, но същевременно няма ясно установена периодика

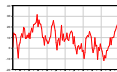
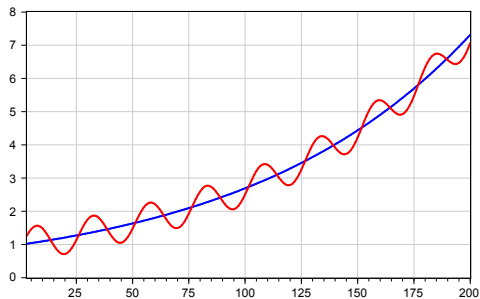
Какво е бизнес цикълът? (3)

- Криза ↔ бизнес цикъл: цикълът е характеристика на икономиките след Индустриалната революция
- Може да се каже, че той е в голяма степен следствие от капиталистическия начин на производство (бизнес цикли при социализма?)
- Нарастванията и спадовете се редуват, но същевременно няма ясно установена периодика
- Продължителността им варира – от 1.5 до 10-12 г.

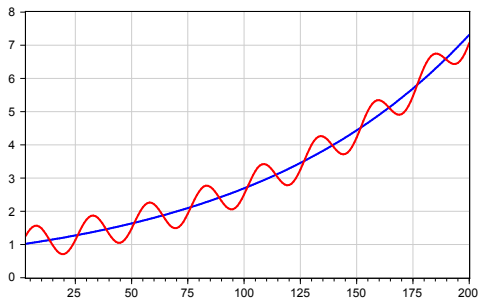
Какво е бизнес цикълът? (4)

- Обикновено хората си го представят така:

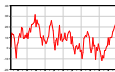

Какво е бизнес цикълът? (4)

- Обикновено хората си го представят така:

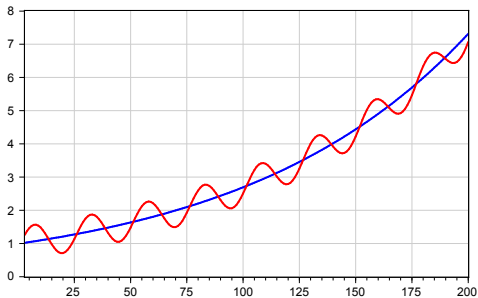

- ... понеже това може да се види в стандартните вводни учебници

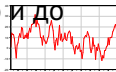

Какво е бизнес цикълът? (4)

- Обикновено хората си го представят така:

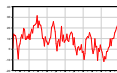
- ... понеже това може да се види в стандартните вводни учебници
- ... и така се стига до погрешно разбиране за цикъла (често и до игнорирането му)

Какво е бизнес цикълът? (5)

- ...но реалността по-скоро изглежда така:

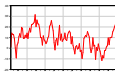

Какво е бизнес цикълът? (5)

- ...но реалността по-скоро изглежда така:

- Тук трендът нарочно не е нарисуван отделно

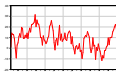

Какво е бизнес цикълът? (5)

- ...но реалността по-скоро изглежда така:

- Тук трендът нарочно не е нарисуван отделно
- ...защото има вероятност вече да е на картинката!

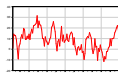

Какво НЕ е бизнес цикъл?

Цикли на растежа, дълги вълни...

Сезонност (тримесечна, месечна, седмична, дневна, почасова...)

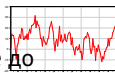

Важността на знанието по проблемите на бизнес цикъла

- Каквото и да се каже по този въпрос, би било недостатъчно

---

¹Да не се смесва със стабилността на икономическата система! Отнася се до доходите, заетостта и пр.

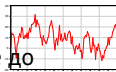

Важността на знанието по проблемите на бизнес цикъла

- Каквото и да се каже по този въпрос, би било недостатъчно
- Редуването на спадове и подеми само по себе си предполага определен вид нестабилност¹

---

¹Да не се смесва със стабилността на икономическата система! Отнася се до доходите, заетостта и пр.

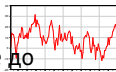

Важността на знанието по проблемите на бизнес цикъла

- Каквото и да се каже по този въпрос, би било недостатъчно
- Редуването на спадове и подеми само по себе си предполага определен вид нестабилност¹
- Нестабилността в динамичен план често означава загуба на благосъстояние, косвените ефекти могат да бъдат съществени и многообразни (демографски, социални, здравни и т. н.)

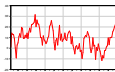
---

¹Да не се смесва със стабилността на икономическата система! Отнася се до доходите, заетостта и пр.

Задача на икономическата политика

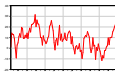
- Да способства на намаляването на колебанията в икономическата система, **ДОКОЛКОТО ТОВА Е ВЪЗМОЖНО**

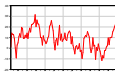
Задача на икономическата политика

- Да способства на намаляването на колебанията в икономическата система, **доколкото това е възможно**
- Да се въздържа от действия, които водят след себе си увеличаване на нестабилността в средносрочен и дългосрочен план

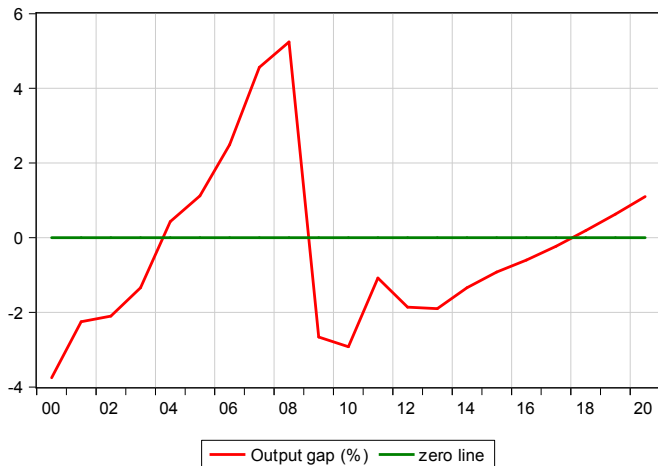
Задача на икономическата политика

- Да способства на намаляването на колебанията в икономическата система, **доколкото това е възможно**
- Да се въздържа от действия, които водят след себе си увеличаване на нестабилността в средносрочен и дългосрочен план
- **Да върши горните две неща своевременно, систематично и ефективно!**

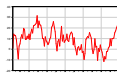
Българският бизнес цикъл през последните 15 години

- Циклична позиция на икономиката – оценка от Ganev (2015):

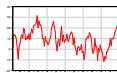
Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:

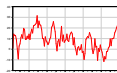
Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.

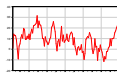
Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.
  - 2 Икономически бум

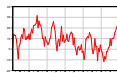
Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.
  - 2 Икономически бум
  - 3 Рецесия (2009 г.) и възстановяване след нея

Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

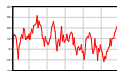
- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.
  - 2 Икономически бум
  - 3 Рецесия (2009 г.) и възстановяване след нея
- Два основни въпроса:

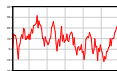
Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.
  - 2 Икономически бум
  - 3 Рецесия (2009 г.) и възстановяване след нея
- Два основни въпроса:
  - 1 Какви са причините?

Българският бизнес цикъл през последните 15 години (2)

- Три основни подпериода:
  - 1 Възстановяване от кризата от 1996-97 г.
  - 2 Икономически бум
  - 3 Рецесия (2009 г.) и възстановяване след нея
- Два основни въпроса:
  - 1 Какви са причините?
  - 2 Каква е ролята на държавата?

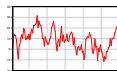
Причините за бизнес цикъла и неговите специфични характеристики

- Тема на отделна дискусия

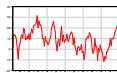
Причините за бизнес цикъла и неговите специфични характеристики

- Тема на отделна дискусия
- Книгата се занимава именно с изследването на този въпрос, макар и не конкретно за България

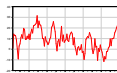
Причините за бизнес цикъла и неговите специфични характеристики

- Тема на отделна дискусия
- Книгата се занимава именно с изследването на този въпрос, макар и не конкретно за България
- Тук са очертани само някои кандидати за отговори по отношение на ролята на държавата

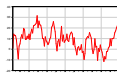
Някои необосновани действия на държавата през периода след 2000 г.

- Увеличаване на разходите в съответствие с нарастването на приходите, при непроменена и дори спадаща ефективност

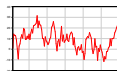
Някои необосновани действия на държавата през периода след 2000 г.

- Увеличаване на разходите в съответствие с нарастването на приходите, при непроменена и дори спадаща ефективност
- Необосновано извършване на разходи с огромен мащаб (ноември 2008 г.)

Някои необосновани действия на държавата през периода след 2000 г.

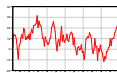
- Увеличаване на разходите в съответствие с нарастването на приходите, при непроменена и дори спадаща ефективност
- Необосновано извършване на разходи с огромен мащаб (ноември 2008 г.)
- Увеличаване на разходи с ниска гъвкавост (пенсионна система, социални плащания, администрация)

Някои необосновани действия на държавата през периода след 2000 г.

- Увеличаване на разходите в съответствие с нарастването на приходите, при непроменена и дори спадаща ефективност
- Необосновано извършване на разходи с огромен мащаб (ноември 2008 г.)
- Увеличаване на разходи с ниска гъвкавост (пенсионна система, социални плащания, администрация)
- Намаляване на осигурителни и данъчни ставки при силно растящо търсене (и доходи!) без предварително извършена оценка на въздействието, самите ставки са намалени “на око”

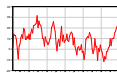
Някои необосновани действия на държавата през периода след 2000 г.

- Увеличаване на разходите в съответствие с нарастването на приходите, при непроменена и дори спадаща ефективност
- Необосновано извършване на разходи с огромен мащаб (ноември 2008 г.)
- Увеличаване на разходи с ниска гъвкавост (пенсионна система, социални плащания, администрация)
- Намаляване на осигурителни и данъчни ставки при силно растящо търсене (и доходи!) без предварително извършена оценка на въздействието, самите ставки са намалени “на око”
- “Раздуване” на администрацията без ясно дефинирани отговорности, практически отказ от програмно бюджетирание

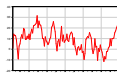
Какво показва всичко това?

- Непознаване или умишлено игнориране на бизнес цикъла и неговите специфики

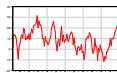
Какво показва всичко това?

- Непознаване или умишлено игнориране на бизнес цикъла и неговите специфики
- По-скоро игнориране (на база вътрешно познаване на системата), действие на принципа “След нас и потоп”

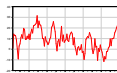
Какво показва всичко това?

- Непознаване или умишлено игнориране на бизнес цикъла и неговите специфики
- По-скоро игнориране (на база вътрешно познаване на системата), действие на принципа “След нас и потоп”
- Понятието “политически бизнес цикъл” само бегло се докосва до сериозността на този проблем

Какво показва всичко това?

- Непознаване или умишлено игнориране на бизнес цикъла и неговите специфики
- По-скоро игнориране (на база вътрешно познаване на системата), действие на принципа “След нас и потоп”
- Понятието “политически бизнес цикъл” само бегло се докосва до сериозността на този проблем
- Умишлено поставяне на собственото експертното знание “в ъгъла”: правителството слуша всеки друг, но не и собствената си специализирана администрация (АИАП и МФ)

Последствия

- Допълнително стимулиране на търсенето по време на икономическия бум, което е недопустимо от гледна точка на макроикономическото управление

---

²Качеството на фактическата реакция при така очертаните ограничения също не е особено високо, до ден днешен.

Последствия

- Допълнително стимулиране на търсенето по време на икономическия бум, което е недопустимо от гледна точка на макроикономическото управление
- Разширяване на неравновесията, посяване на семената на кризата

---

²Качеството на фактическата реакция при така очертаните ограничения също не е особено високо, до ден днешен.

Последствия

- Допълнително стимулиране на търсенето по време на икономическия бум, което е недопустимо от гледна точка на макроикономическото управление
- Разширяване на неравновесията, посяване на семената на кризата
- Влошаване на ефективността на публичната политика спрямо целите, които си поставя

---

²Качеството на фактическата реакция при така очертаните ограничения също не е особено високо, до ден днешен.

Последствия

- Допълнително стимулиране на търсенето по време на икономическия бум, което е недопустимо от гледна точка на макроикономическото управление
- Разширяване на неравновесията, посяване на семената на кризата
- Влошаване на ефективността на публичната политика спрямо целите, които си поставя
- Силно ограничаване на възможностите за реакция по време на последвалата рецесия²

---

²Качеството на фактическата реакция при така очертаните ограничения също не е особено високо, до ден днешен.

Последствия

- Допълнително стимулиране на търсенето по време на икономическия бум, което е недопустимо от гледна точка на макроикономическото управление
- Разширяване на неравновесията, посяване на семената на кризата
- Влошаване на ефективността на публичната политика спрямо целите, които си поставя
- Силно ограничаване на възможностите за реакция по време на последвалата рецесия²
- В по-големи подробности: нарастваща корупция, дефицити в ключови системи (на финансови, експертни и човешки ресурси), решаване на проблеми “на парче” и ден за ден и т. н.

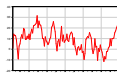
---

²Качеството на фактическата реакция при така очертаните ограничения също не е особено високо, до ден днешен.

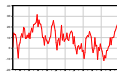
Един интересен (и пресен) пример от практиката

- Едно от министерствата, в хода на изпълнение на проект за оценка на ефектите от активните политики, които то провежда (приблизително 2 млрд. лв. за 2000-2014 г.)

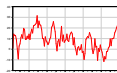
Един интересен (и пресен) пример от практиката

- Едно от министерствата, в хода на изпълнение на проект за оценка на ефектите от активните политики, които то провежда (приблизително 2 млрд. лв. за 2000-2014 г.)
- Екипът установява, че провежданата политика е от процикличен тип (засилва колебанията и описаната нестабилност)

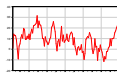
Един интересен (и пресен) пример от практиката

- Едно от министерствата, в хода на изпълнение на проект за оценка на ефектите от активните политики, които то провежда (приблизително 2 млрд. лв. за 2000-2014 г.)
- Екипът установява, че провежданата политика е от процикличен тип (засилва колебанията и описаната нестабилност)
- Излизаме с препоръката в бъдеще да се избягва провеждането на проциклична политика ...

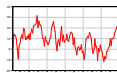
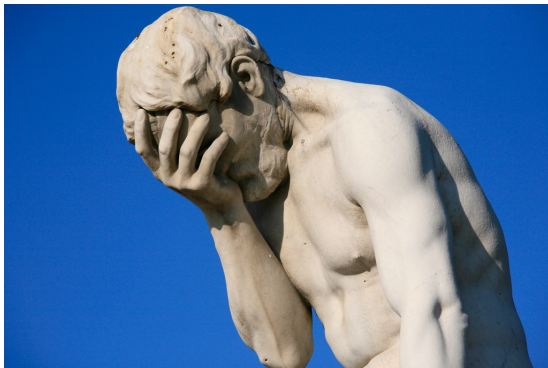
Един интересен (и пресен) пример от практиката

- Едно от министерствата, в хода на изпълнение на проект за оценка на ефектите от активните политики, които то провежда (приблизително 2 млрд. лв. за 2000-2014 г.)
- Екипът установява, че провежданата политика е от процикличен тип (засилва колебанията и описаната нестабилност)
- Излизаме с препоръката в бъдеще да се избягва провеждането на проциклична политика ...
- ... и ...

Коментарът на институцията...

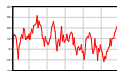
“...Моля да редактирате препоръката. Политиката не е нито циклична, нито антициклична. Когато имаме пари, харчим, когато нямаме пари – не харчим...”

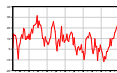
Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?

Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?
- Образование, образование и пак образование – не само по темата за бизнес цикъла!!!

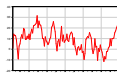
Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?
- Образование, образование и пак образование – не само по темата за бизнес цикъла!!!
- Ако е късно за образование – обучение на място

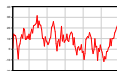
Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?
- Образование, образование и пак образование – не само по темата за бизнес цикъла!!!
- Ако е късно за образование – обучение на място
- Преструктуриране на администрацията – да е ясно кой с какво се занимава, каква отговорност носи

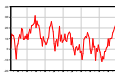
Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?
- Образование, образование и пак образование – не само по темата за бизнес цикъла!!!
- Ако е късно за образование – обучение на място
- Реструктуриране на администрацията – да е ясно кой с какво се занимава, каква отговорност носи
- Заздравяване на връзката “администрация – политическо ниво”

Вместо обобщение

- Как се решават тези проблеми на държавното управление?
- Образование, образование и пак образование – не само по темата за бизнес цикъла!!!
- Ако е късно за образование – обучение на място
- Реструктуриране на администрацията – да е ясно кой с какво се занимава, каква отговорност носи
- Заздравяване на връзката “администрация – политическо ниво”
- Задължителна публично достъпна предварителна икономическа оценка на въздействието на политики с по-дългосрочен ефект

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

